

Predmet/područje terenske nastave:

Ćirilometodska baština u hrvatskoj kulturi 19. stoljeća (izborni kolegij, 2. godina Sveučilišnoga preddiplomskoga jednopredmetnog studija hrvatskoga jezika književnosti)

Mjesto i vrijeme održavanja terenske nastave:

Đakovo, 22. svibnja 2017.

Izvoditelji terenske nastave:

Prof. dr. sc. Milica Lukić (nositeljica kolegija),

Mr. sc. Luka Marijanović, umirovljeni profesor Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu

Dr. sc. Vera Blažević Krezić, poslijedoktorandica (suradnica na kolegiju)

Ciljevi terenske nastave:

- ❖ posjet Đakovačkoj katedrali, Knjižnici i arhivu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu
- ❖ posjet Spomen-muzeju biskupa J. J. Strossmayera
- ❖ slušanje predavanja o ćirilometodskoj djelatnosti biskupa Josipa Jurja Strossmayera i o hrvatskoj *Cyrrillomethodiani* kao filološkoj i povijesnoj znanosti
- ❖ upoznavanje s arhivskom građom o biskupu Strossmayeru i ostavštinom biskupa Strossmayera

Osvrt na terensku nastavu u Đakovu

Na studijsko smo putovanje krenuli autobusom Putničke agencije Ortran d. o. o. iz Osijeka oko osam sati ujutro u ponedjeljak 22. svibnja 2017. Naše je ciljno odredište bio grad Đakovo koji s pravom nosi *prišvarak* „Srce Slavonije“. Okružen slavonskim šumama i vinogradima, grad živi na prostoru bogate povijesti s brojnim arheološkim lokalitetima još iz razdoblja neolitika. S obzirom na istaknute ciljeve terenske nastave i sadržaj izbornoga kolegija *Ćirilometodska baština u hrvatskoj kulturi 19. stoljeća* u okviru kojega je terenska nastava predviđena, posebnu smo pozornost posvetili kulturnom i materijalnom blagu Đakova koje, ponajprije zaslugama biskupa J. J. Strossmayera (Osijek, 4. veljače 1815. – Đakovo, 8. travnja 1905.), obiluje ćirilometodskim obilježjima. Posjetili smo kanoničke kurije na Strossmayerovu trgu, podignute u kasnobaroknom stilu, neoromaničku katedralu Sv. Petra, Spomen-muzej Josipa Jurja Strossmayera, Središnju nadbiskupijsku i fakultetsku knjižnicu (uz arhiv) da bismo se na kraju okrijepili ručkom u ugodnom ambijentu restorana Sokak.

Po dolasku u Đakovo, na Trgu Josipa Jurja Strossmayera dočeka nas je mr. sc. Luka Marijanović, umirovljeni profesor Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu, koji nam je, uz naše profesorice – prof. dr. sc. Milicu Lukić te dr. sc. Veru Blažević Krezić, poslijedoktorandicu, pružio stručno vodstvo kroz (ćirilometodsko) Đakovo. Samo nekoliko metara od mjesta koje smo izabrali kao polazište svojega obilaska postavljao se novi kip biskupa Strossmayera koji će, za razliku od staroga spomenika, upirati prstom točno u središte katedralnih vrata. Sa zapadne strane Trg zatvaraju Katedrala i Biskupski dvor iza kojega se nalazi Strossmayerov perivoj. S južne je strane zgrada Bogoslovnoga sjemeništa, osnovanoga zaslugama biskupa Antuna Mandića 1806., a s istočne se strane nalaze četiri kanoničke kurije. Sjeverna je strana otvorena prema ulici Hrvatskih velikana (korzo) na čijem se ulazu nalazi Strossmayerov muzej. Profesor Marijanović započeo je predavanje iznoseći mnoštvo podataka, činjenica, godina, ali i zanimljivosti vezanih za vanjski dio Đakovačke katedrale. Saznali smo kako je sadašnja Katedrala peta po redu u Đakovu jer su prijašnje bile loše izgrađene ili nisu bile (prvotno) namijenjene katoličkom bogoslužju. U Đakovu je postojala stara katedralna crkva (1355.) podignuta u gotičkom slogu koja je cijelom bila još za Čolnićeva biskupovanja (1752.), a prijelazna je katedralna crkva, unutar starih zidina i nakon protjerivanja Turaka, podignuta zaslugama Đure Patačića i Petra Bakića. Sadašnja je Katedrala izgrađena po trećem nacrtu bečkoga arhitekta Karla Rösnera. Osim u požaru 1933. godine, nastradala je i tijekom ratova. Tako je za vrijeme Drugoga svjetskog rata pogođena dvjema granatama koje su zdanje trajno oštetile, a crkvena su zvona skinuta i taljena kako bi se dobilo streljivo. Katedralu je obnovio seljak iz Đakovštine Antun Vuksanović jer je angažiranom poduzeću oštećenje bilo preveliko, a Antun je dobio puni radni staž i mirovinu kao plaću za svoj trud. Nakon toga, profesor Marijanović kratko nas uvodi u kanoničke kurije koje su građene u 18. stoljeću, točnije 1752. godine izgrađena je najstarija, što znači da su kurije ujedno i najstariji građevinski objekti u Đakovu. Poslije kurija odlazimo u katedralu Sv. Petra koja se nalazi nasuprot kurijama, a njezini su tornjevi vidljivi iz svakoga dijela grada. Profesor nam prije ulaska ističe kako su se radovi koji su trebali trajati svega pet godina produžili na čak 16 godina, i to dobrim dijelom zbog majstora koje su znali čekati i po nekoliko godina. Svoje je poruke, među kojima i ćirilometodske, biskup Strossmayer u nju trajno upisao, kako na pročelje tako i u njezinu unutrašnjost. Jedna od njih nalazi se s unutarnje strane Katedrale iznad glavnog ulaza. Riječ je o posvetnom slovu koje čuva uspomenu na njezinu gradnju od 1866. do 1882. kao i na svečanost posvete 1. listopada 1882. Rečenica *Slavi Božjoj, Jedinstvu Crkava, Slogi i Ljubavi naroda svoga* simbolizira Strossmayerov životni put i moto (uz krilatice *Sve za vjeru* i za *Domovinu* i *Prosvjetom k slobodi*), sukus je njegova programa obnove ćirilometodske baštine i hrvatske

kulture uopće. Kao Metodov nasljednik na srijemskoj biskupskoj stolici, Strossmayer se osjetio pozvanim sudjelovati u projektu sjedinjenja Istočne i Zapadne crkve, što je držao jednim od ključnih zadataka hrvatske *Cyrrillomethodiane* kao znanosti i javnoga pokreta, istaknula je prof. dr. sc. Milica Lukić. Student Milan Strahinić i studentica Karmen Maglov ispod posvetnoga katedralnog slova održali su prigodno izlaganje utemeljeno na sadržaju seminarskoga rada *Đakovačka katedrala – kruna ćirilometodskih zalaganja biskupa Strossmayera*. Nakon kolega, profesor Marijanović ukazao je na specifičnosti oblikovnih rješenja u Katedrali (npr. kupola kao odlika bizantskoga stila), govorio je o dekoracijama, plastici i slikarstvu koji oplemenjuju unutrašnjost Katedrale. Saznali smo zanimljivosti u vezi s orguljama koje se nalaze na pjevačkom koru. Prve su orgulje postavljene uoči posvete Katedrale, ali su potpuno izgorjele u velikom požaru 1933. godine. U istom je požaru oštećena i velika rozeta s pročelja, gotovo sve fresko slike, a naročito dvije najbliže orguljama. Zanimljivo je to da su se umjetnici dosjetili garež, kao rezultat požara, očistiti kruhom. Izrada orgulja otegnula se kao i isporuka jer ih tvrtka Steinmayer, koja je bila zadužena za izradu, nije na vrijeme poslala u Đakovo želeći ih izložiti na velikoj bavarskoj zemaljskoj izložbi u Nürnbergu. Đakovačke su orgulje tom prilikom osvojile zlatnu medalju. Sadašnje orgulje, za čiju je izradu bila zadužena tvrtka Franca Jenka, pravljene su prema nacrtima prvotnih orgulja koji su pronađeni u Tolisi, i to uz minimalne preinake. Koliko se Strossmayer duhom i emocijom trudio unijeti u izgradnju Katedrale, svjedoči činjenica da je naručivao i koristio skupocjene materijale poput kararskoga kamena, ali i domaće materijale poput istarskoga kamena. Oplošja stupova, zidovi i dijelovi svodnih ploha dekorirani su geometriziranim ornamentalnim uzorcima slavonskoga narodnog veza. Posebnu pozornost posvetili smo slikama Alexandera Maximiliana Seitzza i njegova sina Ludovica Seitzza, skulpturama Vatroslava Doneganija, Ivana Rendića, Georga Feursteina i drugih.

Na svodu južne apside poprečne lađe nalazi se freska koja prikazuje trojicu kraljeva/mudraca i hrvatske seljake iz raznih krajeva koji se klanjaju Isusu. Slika koja prikazuje apostole Petra i Pavla nije samo površinom najveća nego je i *glavna, posvetna* slika u Katedrali. Uz likove Petra i Pavla na njoj vidimo biskupa Strossmayera s modelom završene Katedrale te svece – *odvjetnike naroda našega* – Sv. Josipa, Sv. Jurja, Sv. Ivana Kapistrana i Sv. Ivana Nepomuka. Uz desni rub slike muškarac i dječak u turskoj nošnji simboliziraju kršćane u Bosni koji su stoljećima bili pod Turcima. Ispod te središnje slike nalazi se najstariji detalj Katedrale, a to je *Madonnin* lik star 700 godina. Okupljeni ispred pobočnoga oltara Sv. Ćirila i Metoda, djela riječkoga kipara Vatroslava Doneganija, slušamo izlaganje o knjiškom trijumfu hrvatske *Cyrrillomethodiane* – novocrkvenoslavenskom, glagoljičkom *Misalu* koji je pod

pokroviteljstvom biskupa Strossmayera i uredništvom D. A. Parčića objavljen u Rimu 1893. Polako se spuštamo u podrum Katedrale (kriptu) u kojemu su se za Domovinskoga rata održavale izložbe slika i drugih umjetnina. Profesor Marijanović ističe kako je sadašnji pod u podrumu popločan pločama iz stare katedralne crkve, vjerojatno zbog nedostatka sredstava. U katedralnoj kripti počivaju glasoviti đakovački biskupi – Antun Mandić, Josip Kuković, Matija Pavao Sučić i, naravno, biskup J. J. Strossmayer koji je balzamiran i na čijem grobu promatramo reljef kipara Rudofa Valdeca s likovima Sv. Ćirila i Metoda. U podrumu se nalaze i dvije ploče podignute Strossmayeru u čast. Prvu ploču 1999. podižu Bugari, a drugu 2008. Makedonci. Boravak u kripti sve nas je osvježilo i rashladilo, stoga smo se zaputili u katedralno dvorište koje okružuju renesansne zidine. Odmorili smo se i pritom upoznali sa zavičajnim piscem Adamom Rajzlom koji nam je ispričao kako se za pisanje počeo zanimati vrlo rano, već u 3. razredu osnovne škole kada je napisao svoju prvu pjesmu. Nakon književnim slovom ugođenoga odmora posjetili smo Spomen-muzej biskupa Strossmayera. U šest soba Muzeja vidjeli smo Biskupove osobne predmete, dokumente, knjige, predmete, odoru i umjetničke slike. Razgledali su nas pogledi na Biskupov radni stol, klecalo s minijaturama slavenskih apostola Sv. Ćirila i Metoda koje je oslikao Josip Franjo Mücke, grimizni biskupski ogrtač s hermelinom te, iznad svega, slika Nicole Consonija *Hadrijan II. odobrava djelo Sv. Braće* za čiju su izradu biskup Strossmayer i Franjo Rački proučili i pripremili obilje povijesnih izvora i literature, a slikom su htjeli svečano obilježiti prvu veliku ćirilometodsku obljetnicu – tisućnicu moravske misije 1863.

Službeni program terenske nastave završavamo obilaskom Središnje nadbiskupijske i fakultetske knjižnice (uz arhiv). Dočekala nas je gospođa Tihonija Zovko, dipl. teol. i viša knjižničarka, pokazavši nam – nakon pozdravnoga govora – Svečanu dvoranu biskupa Antuna Mandića koja nosi ime utemeljitelja Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu. Dragocjene trenutke proveli smo u Spomen-knjižnici biskupa J. J. Strossmayera. Biskupova osobna knjižnica čuva knjižnu građu u izvornim ormarima i pretincima, i to s najraznovrsnijih područja teoloških i profanih znanosti. Među brojnim izloženim izdanjima posebnu smo pozornost i pažnju posvetili Kanižličevu polemičkom spisu *Kamen pravi smutnje velike iliti početak i uzrok istiniti rastavljenja crkve Istočne od Zapadne* (Osijek, 1780.) te zagrebačkom izdanju Marulićeve *Judite* iz 1901. Nakon obilaska, zajedničkom smo fotografijom ispred zgrade Nadbiskupijskog arhiva ovjekovječili svoju *đakovačko-ćirilometodsku* zanimljivu i poučnu pustolovinu.

Program smo zaključili druženjem i razmjenom stečenih dojmova u ugodnom, starinom nadahnutom ambijentu restorana Sokak. Svojim smo iskustvom potvrdili istinitost njihova slogana „Tu se dobro jede, pravo vino pije“, stoga ne čudi da smo se ondje – poneseni

zajedništvom, okrijepljeni hranom duhovnom i tjelesnom – zadržali sve do večernjih sati. Zajedničko iskustveno učenje i druženje na đakovačkom terenu bili su, među ostalim, jedinstvena prilika za bolje upoznavanje i zblizavanje profesor(ic)a i studenata te za sintezu dosada usvojenoga i klasičnim metodama istumačenoga gradiva.

Lorena Klepo & Klara Perak,
studentice 2. godine
Sveučilišnoga preddiplomskoga jednopredmetnog
studija hrvatskoga jezika književnosti

